

5. Нор К. Ф. Технологічний підхід до підготовки майбутнього вчителя початкових класів / К. Ф. Нор // Оновлення змісту та форм дошкільної і початкової освіти України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Миколаїв : МДУ, 2003. — С. 140—145.
6. Ellis D. G. Small Group Decision Making: Communication and the Group Process. [4th Ed.] / D. G. Ellis, B. A. Fisher. — McGraw-Hill: New York. — 1994.
7. Kagan S. Cooperative Learning / Spencer Kagan. — San Clemente, CA : Kagan Publishing, 1994. — 450 p.
8. Cooperative Learning: Increasing College Faculty Instructional Productivity [ASHE-FRIC Higher Education Report No.4]. / D. W. Johnson, R. T. Johnson, K. A. Smith. — Washington D.C. : School of Education and Human Development, George Washington University, 1991. — P. 137—145.
9. McGraw P. Teaching Group Process Skills to MBA Students: A Short Workshop / P. McGraw, A. Tidwell // Education and Training 3.3. — 1999.
10. Slavin R. E. An Introduction to Cooperative Learning Research / R. E. Slavin et al. (eds.) // Learning to cooperate, cooperating to learn. — N. Y. ; L. : Plenum Press, 1985. — С. 5—12.

РАТОВСКАЯ С.В.

ТЕХНОЛОГИИ КООПЕРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В статье на основе проведенного анализа научных исследований определяется сущность, значение технологий кооперативного обучения и пути их внедрения в процесс подготовки будущих педагогов. Автор рассматривает причины несовершенствования методик организации обучения студентов педагогических высших учебных заведений в малых группах; предлагает рассмотреть современные подходы для формирования умения у студента работать в команде; доказывает, что внедрение современных технологий кооперативного обучения способствует повышению уровня профессионализма будущего педагога.

Ключевые слова: технологии кооперативного обучения, будущий педагог, профессиональная подготовка.

RATOVSKA S. V.

THE TECHNOLOGIES OF COOPERATIVE LEARNING AS A MEAN OF IMPROVEMENT OF TEACHER TRAINING

In the article on the basis of the analyses of modern scientific studies is defined the essence, meaning of cooperative learning technologies and ways to inculcate their into the future teachers' training process. The author considers the reasons of unimproving such learning strategies in pedagogical training process; offers to consider the modern approaches in order to use the group education efficiently to shape the students' skill to work in command; proves that using the modern cooperative learning technologies promotes increasing of the future teacher's professional level.

Key words: cooperative learning technologies, future teacher, professional training.

УДК 378.14+373.31

І. В. КАЗАНЖИ

м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті йдеться про формування естетичної культури як складової професійної майстерності майбутніх учителів початкових класів; запропоновано провідні шляхи формування естетичної культури студентів в умовах вищого навчального закладу

Ключові слова: професійна майстерність, естетичні культура, естетичні компетенція, професійно-виховна компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійно-педагогічні якості майбутнього вчителя не можна формувати у відриві від виховання моральної та естетичної спрямованості його особистості. Недоліки естетичного виховання студентів негативно відбиваються на їхньому духовному розвитку, призводять до прояву однобокості в розумінні мистецтва, природи, діяльності людини.

Естетичне виховання пов'язане з формуванням творчої активності педагога, здібності до свідомої діяльності за законами краси. «Естетична культура» вчителя відображає здатність

його до грамотного, вільного і повного сприйняття та аналізу різноманітних естетичних явищ, уміння адекватно оцінювати і класифікувати їх, а головне – будувати педагогічну діяльність відповідно до соціально значущих естетичних норм досконалості й краси.

Глибокі знання, добра естетична ерудиція стимулюють виникнення різнобічних інтересів у вихованців, а наявність естетичних почуттів допомагає вчителю не лише зрозуміти, а й відчути переживання учня, розібратись у внутрішніх мотивах поведінки дітей, підняти у ставленні до учнів на рівень «розумних почуттів» [1].

Чим вища естетична культура людини, тим яскравіша індивідуальність її носія. На формування естетичної культури людини впливають індивідуальні особливості особистості, її соціальне положення, рівень освіти, мікросередовище, джерела інформації, попередній досвід спілкування з мистецтвом. Необхідно з'ясувати поєднання цих факторів, ступінь впливу кожного з них, що допоможе створити програму виховної роботи зі студентами.

Аналіз досліджень за проблемою. Аналіз літератури (Абдуліної О.О., Арутюнової Г.О., Іванової Є.Г., Кіт. Г.Г., Григор'євої О.О., Засобіної Г.О., Метельського Г.І., Нагорної Г.О., Позднєвої Т.І., Сластьоніна В.О.) дозволяє визначити професійну майстерність як систему змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, що спрямовані на формування особистості майбутнього педагога на основі компетентного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед актуальних завдань формування естетичної культури майбутніх учителів сьогодні можна вважати такі:

- необхідність використання духовно-культурного потенціалу різноманітних навчальних дисциплін;
- внесення кожної форми навчання свого вкладу в духовно-культурну освіту студентів;
- необхідність факультативного вивчення теорії культури і естетики;
- розвиток у студентів культурно-естетичних потреб;
- використання виховних резервів національної культури і мистецтва.

Підґрунтям нового розуміння сутності естетичної культури виступає орієнтація на художній розвиток кожної індивідуальності, визнання суперечності художнього розвитку особистості, пошук гнучких прийомів подолання цих протиріч, різноманітність форм культурної діяльності, пріоритетність комплексних культурно-творчих форм самодіяльності молоді.

Тільки з урахуванням даних особливостей можна культурну підготовку студентів розглядати як умову розвитку їх професійної майстерності, умову формування інтелігентності. Істинна інтелігентність визначається не рівнем одержаної освіти, не характером професійної підготовки, а ціннісними орієнтаціями особистості.

Одним із важливих завдань естетичного виховання майбутніх учителів є формування естетичної активності студентів. Естетична активність має різні форми прояву; спонука до

систематичного спілкування з прекрасним прагнення відстоювати свої естетичні погляди, здібність діяти на основі естетичних принципів. Вона є умовою реалізації тих можливостей, які притаманні особистості. До цих можливостей слід віднести естетичні знання, компетенції, естетичний досвід, естетичний смак, естетичний ідеал, творчі здібності.

Естетична культура, пов'язана з сприйняттям творів мистецтва, створенням естетичних цінностей, повинна будуватися з урахуванням таких вимог: а) носити систематичний характер; б) органічно об'єднувати навчальну позааудиторну діяльність студентів; в) будуватися з урахуванням емоційно-морального досвіду студентів; і включати спілкування, бути спрямованою на розвиток художніх здібностей.

Естетична активність у пізнавальній діяльності досягається добором змісту естетичної освіти, евристичними методами навчання, емоційністю. Засобами включення студентів у процес пошуку естетичних знань виступають проблемні питання на лекціях, система самостійних робіт і питань історії і теорії мистецтва, естетичного виховання дослідницькі завдання в навчальній та позааудиторній діяльності студентів.

Важливим засобом розвитку естетичної культури є керівництво художньою творчістю студентів. Естетична активність розвивається у всіх видах естетичної діяльності. Мистецтво, художня творчість впливають на всі сфери психічної діяльності студентів, формують їх творчий потенціал, впливають на формування естетичного ідеалу, світогляду, волі, здібностей.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів - суть і мета естетичного виховання. Естетична свідомість не тільки віддзеркалює естетичні боки життя, вона формує в особистості стійку потребу у творчості. Творчість – форма самоутвердження людини, його самодіяльності і саморозвитку. Творча діяльність за своєю сутністю естетична, тому що в процесі її досягається гармонія світу, його краса. Виховання творчості – це розвиток самостійності, активності особистості, уміння діалектично мислити і діяти співвідносно з ідеалами. Всі засоби естетичного виховання дозволяють формувати приведені якості в умовах діяльності, що відповідають естетичним потребам [2].

Творчий потенціал студентів формується найбільш ефективно при систематичному сприйнятті художніх творів і в процесі самос-

тійної художньої творчості. У своїй праці «Про специфіку мистецтва» Е.В.Ільєнков відмічав, що «естетично нерозвинений індивідуум сильно програє як сила творча, для нього характерний формально-догматичний тип інтелекту, що свідчить про недостатній розвиток продуктивної сили уяви, і саме тому, що остання розвивається і удосконалюється спеціально саме мистецтвом».

Особливість мистецтва розвивати образне мислення, культуру почуттів, ціннісні орієнтації, досягати оптимальної єдності раціонального та емоційного в духовному світі особистості дозволяє вести мову про його евристичну функцію, яка широко може бути використана в навчально-виховному процесі. Звідси робимо висновок, що оновлення вищої школи неможливе без спеціальної програми культурно-естетичної підготовки студентів [4].

Творчий процес – важливий засіб самопізнання, тому що все, що створено людиною, наділено конкретною людською суб'єктивністю. Продукт творчості знаходиться у прямій залежності від багатства культури, а також ступеня і якості його вираження. Без цього не може бути творчості. Тому для того, щоб формувати творчу особистість майбутнього вчителя, треба намагатись дати їй можливість вільно виражати свою творчу індивідуальність [6].

Говорячи про роль природи, мистецтва і інших засобів естетичного виховання в розвитку творчого компоненту професійної майстерності, треба пам'ятати, що їх естетично-виховуючий ефект повною мірою відчувається у нерозривному поєднанні з іншими напрямками розвитку педагога [3].

Шляхи формування естетичної культури майбутніх учителів дуже різноманітні. Викладачами інституту педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського виділяються ті, за допомогою яких в основному відбувається формування естетичних поглядів і переконань студентів, естетичної картини світу, естетичного ставлення до дійсності і здібності до естетичної діяльності:

- Створення естетичних ситуацій, що вимагають особистої оцінки (ознайомлення студентів з новими художніми творами на заняттях і в позааудиторній роботі, в музеї, театрі; організація обговорення одержаних вражень в обстановці довірливої бесіди, вільного вираження особистих оцінок).
- Накопичення естетичного досвіду (естетичний досвід складається в процесі вивчення

усіх навчальних дисциплін в інституті педагогічної освіти; світоглядне значення має засвоєння таких понять як «прекрасне», «трагічне», мистецтво – особлива форма суспільної свідомості в творчій діяльності людини; види мистецтва – як історично складена форма: образотворче мистецтво, література, музика, театр, кіно).

- Включення в художню діяльність по формуванню художньої компетенції (включення в діяльність передбачає більш раннє визначення художніх задатків студентів, а також загальних естетичних нахилів).
- Озброєння моделлю художнього аналізу (наявність такої моделі у особистості – ознака її естетичної освіченості; в такому разі студент сприймає художній твір цілісно).
- Введення естетичних елементів в структуру знань слугує формуванню творчого пізнання дійсності.
- Виховання естетичних почуттів (в почуттях людини віддзеркалюється розвиток людини, і чим вища його естетична вихованість, тим вищий ступінь сформованості естетичних почуттів).
- Здібність до інтуїції, уяви, фантазії (інтуїція передбачає розвиток уваги, вразливості, здібності до цілісного сприйняття предметів і явищ, що вивчаються; уява виступає як фактор творчого пошуку, виконує також естетичну функцію, оскільки процес творчості вимагає ризику і натхнення).
- Формування естетичного ідеалу (сформованість естетичного ідеалу є показником результативності естетичного розвитку особистості).
- Формування здібності спостерігати за фактами і явищами життя (у вирішенні завдань естетичного виховання уміння спостерігати лежить в основі розвитку такої естетичної здібності, як естетичне сприйняття оточуючої дійсності).

Викладачі інституту педагогічної освіти, які творчо поєднують процес навчання і виховання на лекціях, практичних заняттях і в позааудиторний час, програмуючи весь комплекс навчальних і наукових виховних задач в системі різноманітних видів діяльності студентів, домагаються використання всіх навчальних дисциплін для формування естетичного ідеалу і вироблення у студентської молоді високих художніх переваг.

Особливе місце у формуванні естетичної культури майбутніх учителів початкових класів, їх творчого потенціалу посідає мистецтво, активне засвоєння студентами здобутків світової художньої культури. Естетичній освіті студентів педагогічного факультету в першу чергу сприяють спеціальні дисципліни: «Мето-

дика трудового навчання», «Образотворче мистецтво з методикою викладання», «Методика музичного виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Дитяча література».

Специфіка мистецтва допомагає студентам безпосередньо захоплюватися живими витоками світової культури: пісні, народних промислів, класичної музики, живопису, графіки, скульптури тощо. Саме твори мистецтва звеличують людину як творця, утворюють духовний зв'язок між поколіннями. На нашу думку, в процесі гуманізації вищої педагогічної освіти предметам естетичного циклу належить центральне місце в становленні духовності особистості майбутніх учителів початкових класів. Висока емоційність, яка характерна для студентів інституту педагогічної освіти, впливає на формування естетичної культури і передбачає широке використання засобів мистецтва в педагогічному процесі.

Принцип національної свідомості виховання передбачає використання в єдності загальнолюдського і національного надбання у естетичному вихованні студентів, оскільки майбутнє суспільства залежить від духовності кожної людини, її соціальних орієнтирів. Під час викладання дисциплін естетичного циклу досвідчені викладачі виховують у майбутніх учителів інтерес до національної культури, втілення у народних традиціях, образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура), різноманітних жанрів народного декоративно-прикладного мистецтва (кераміка, метал, шкіра, різьблення по дереву, одяг, писанки), народного музичного фольклору (колискова пісня, щедрівки, гумористичні співаночки), народних обрядів і календарних звичаїв. Це сприяє формуванню естетичних смаків, естетичної компетентності, гордості за свій народ, любові до рідного краю.

Завдяки ознайомленню з образотворчим мистецтвом, творами народних умільців декоративно-прикладного мистецтва, народною піснею, українською класичною та сучасною музикою, літературними творами студенти пізнають особливості національного побуту, залучаються до надбань попередніх поколінь і своїх сучасників. Обізнаність у мистецтві допоможе студентам в майбутньому готувати своїх вихованців до сприймання прекрасного у житті, формувати відчуття ритму, гармонії, кольору, позитивні моральні якості і почуття, сприяти збереженню народних ремесел, звичаїв, традицій, забезпечувати розвиток творчості [5].

Результативність процесу формування естетичної культури перебуває у прямій залежності від умов, в яких студенти змогли б досягнути специфіку виховних ситуацій, типових для шкільної практики, навчилися б знаходити правильні рішення, не допускати педагогічних помилок і прорахунків. Великі можливості в цьому плані має змістовна позааудиторна виховна робота. Позааудиторна робота розглядається як сукупність виховних заходів естетичної спрямованості, які проводяться в групі; в інституті педагогічної освіти, в університеті на основі студентського самоврядування, активності і самостійності студентів при керівній ролі студентського активу (студентський деканат) і вчасній допомозі викладачів.

Враховуючи той факт, що далеко не вся позааудиторна робота включає в себе виховні можливості, при організації і проведенні її враховуємо специфіку естетичного виховного процесу, спрямовуємо на розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів.

Пріоритетними формами естетичного виховання в по-зааудиторній діяльності визнаємо такі, де слова про художні твори доповнювалися б їх демонструванням, виразним читанням поетичних рядків, показом репродукцій, художніх слайдів. Практикуємо такі форми естетичної роботи із студентами, як «музичні вітальні», лекції-концерти, обговорення у виставочних залах, дискусійні клуби, театралізовані диспути, художні конференції, бесіди за круглим столом.

Поліпшенню естетичної освіченості студентів активно сприяють педагогічні гуртки і проблемні групи, що працюють в інституті педагогічної освіти. Їх естетико-виховні завдання ми розглядаємо в акцентуванні для студентів емоційно-естетичних рис педагогічної праці, в реалізації естетично-творчих проявів активності студентів на засіданнях гуртків і груп, та в період педагогічної практики.

Для розвитку емоційної та раціональної підсистеми естетичної культури студентів на засіданнях гуртків використовується навчальне моделювання. Ця форма навчання дозволяє аналізувати естетичні елементи діяльності педагога, звертатися до активної естетичної оцінки педагогічних явищ, ситуацій. У процесі моделювання виникають відчуття, приходить розуміння гармонії та дисгармонії в поведінці учасників педагогічної ситуації. Оригінальні

творчі розв'язки запропонованих завдань викликають позитивні емоції у студентів, сприяють розвитку емоційних та етичних уявлень про вчительську професію, формуванню естетичного ідеалу педагога.

Естетична культура вчителя формується в процесі живого спілкування з педагогом-майстром. Саме тому кафедра педагогіки початкової освіти організовує проведення педагогічної практики в класах кращих учителів. Естетичний досвід, що його набуває майбутній учитель у вищому навчальному закладі, впливає на його наступну роботу в школі, естетико-педагогічні ідеали та потреби. Вивчення художньо-педагогічної спадщини, поетичних здобутків народної педагогіки збагачує педагогічний естетичний світогляд студентів.

Висновки. Естетичні здібності і потреби – це складові елементи механізму формування творчої особистості майбутнього педагога. Естетична культура студентів – це важлива складова особистісної готовності майбутніх фахів-

ців початкової школи до здійснення ефективної позаурочної виховної діяльності, важлива складова професійної майстерності педагога.

Література

1. Грицюк Б.А., Скульський Р.П., Домбровський С.В. и др. Совершенствование профессиональной подготовки будущих учителей. — Львов: Світ, 1990. — 198с.
2. Кондратенко Г.М., Бабич Л.В. Роль эстетического воспитания в формировании педагогической мастерности учителя // Вища і середня педагогічна освіта. -К.: Вища школа. —1988. -Випуск 14 — 143с.
3. Кондратов Л.В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте. -Київ-Одеса: Вища школа, 1988. — 265с.
4. Костина Н.И. К вопросу формирования умений осуществлять эстетическое воспитание школьников в процессе подготовки учителя начальных классов // В сб. научных трудов «Теория и практика высшего педагогического образования». -М.: МГПИ, 1984. — 437с.
5. Мухаметзянова Г.В., Карева И.И. Трудовое и эстетическое воспитание студентов. — Казань: Изд-во Казанского университета, 1991. — 226с.
6. Падалка Г.М. Естетична культура майбутніх учителів та умови її формування // Вища і середня педагогічна освіта. -К.: Вища школа. —1991. -Випуск 15. — 114с.

КАЗАНЖИ И. В.

ФОРМИРОВАНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье раскрываются особенности процесса формирования эстетической культуры как составляющей профессионального мастерства будущих учителей начальных классов; предложены ведущие пути формирования эстетической культуры студентов в условиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, эстетическая культура, профессионально-воспитательная компетентность, эстетическая компетенция.

KAZANZHUY I. V.

FORMATION OF AESTHETIC CULTURE AS A COMPONENT OF FUTURE TEACHERS' PROFESSIONAL SKILLS

The article is devoted to formation of aesthetic culture as a component of future elementary school teachers' professional skill: you can get acquainted with ways of formation of students' aesthetic culture in conditions of a higher educational establishment.

Key words: professional skill, aesthetic culture, professional and educational competence, aesthetic competence.